

Aktualne aspekty zjawiska kryminalizacji dopingu w sporcie

ANDRZEJ J. SZWARC

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

W pewnym stopniu niedozwolony doping zawsze towarzyszył sportowi. Wszakże w ostatnim czasie przypadki stosowania w sporcie niedozwolonego dopingu są stwierdzane w spotęgowanych rozmiarach i w postaci spektakularnych przypadków. Zjawisko to ożywiło dyskusję i działania zmierzające do eliminowania tego zjawiska ze sportu.

Swą aktywność w tym względzie, w różnych formach, wzmogła więc przede wszystkim Światowa Agencja Antydopingowa (*World Anti-Doping Agency* — *WADA*)¹, będąca specjalną instytucją utworzoną do zwalczania dopingu w sporcie. Zintensyfikowało się egzekwowanie od wszystkich organizacji sportowych, w tym zwłaszcza od międzynarodowych federacji i krajowych związków sportowych działających w różnych dziedzinach sportu, Światowego Kodeksu Antydopingowego (*World Anti-Doping Code*)², określającego zwłaszcza zabronione substancje i metody dopingowe oraz zachowania uznane za doping, regulującego przeprowadzanie kontroli i badań dopingowych oraz karanie z tego tytułu w trybie sportowej odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zintensyfikowano przeprowadzanie kontroli i badań dopingowych. Zwiększyła się liczba sportowych postępowań dyscyplinarnych i przypadków egzekwowania odpowiedzialności dyscyplinarnej przewidzianej z tego tytułu, czego konsekwencją bywa unieważnianie wyników sportowych i odbieranie medali uzyskanych w warunkach stosowania dopingu. Pilnie, i z większą intensywnością, odbywają się konferencje poświęcone temu zjawisku³.

¹ Fundacja z siedzibą w Kanadzie, w Montrealu, utworzona z inicjatywy Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego w dniu 10 listopada 1999 r.

² Kodeks uchwalony w 2003 r. przez Światową Konferencję Dopingową w Kopenhadze, obowiązujący — ze zmianami — od dnia 1 stycznia 2004 r., aktualnie w wersji z 2015 r.

³ Tytułem przykładów: niemieckie stowarzyszenie prawa sportowego (Deutsche Vereinigung für Sportrecht e.V. — DVSR — Konstanzer Arbeitskreis für Deutsches und Internationales Sportrecht) zorganizowało w dniach 29–30 kwietnia 2016 r. w Hamburgu konferencję nt. „Anti-

Coraz powszechniejszym zjawiskiem jest także włączanie się władz państwowych do walki z dopingiem w sporcie. Państwa czynią to zwłaszcza poprzez tworzenie stosownych regulacji prawnych — zarówno prawnomiędzynarodowych, jak i wewnętrznych — odnoszących się bezpośrednio do dopingiu w sporcie.

Pierwszym aktem prawnomiędzynarodowym była Konwencja Antydopingowa Rady Europy z dnia 16 listopada 1989 r., podpisana i ratyfikowana także przez Polskę⁴. Kolejnym była międzynarodowa konwencja UNESCO o zwalczaniu dopingiu w sporcie, sporządzona dnia 19 października 2005 r. w Paryżu podczas 33. Sesji Zgromadzenia Ogólnego UNESO, także podpisana i ratyfikowana przez Polskę⁵.

W coraz większej liczbie państw regulacje prawne odnoszące się bezpośrednio do zjawiska dopingiu w sporcie są tworzone także w postaci wewnętrznych krajowych regulacji prawnych. Ograniczając tę relację tylko do Europy, i tylko przykładowo, można wskazać takie państwa, jak między innymi: Austria, Belgia, Dania, Estonia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Norwegia, Niemcy, Portugalia, Szwajcaria, Szwecja, Włochy, a także Polska. Bywają to nieraz odrębne akty prawne poświęcone dopingowi w sporcie. Czasem przepisy takie są zawarte w aktach prawnych regulujących także inne zagadnienia związane ze sportem. W jeszcze innych przypadkach regulacje dotyczące dopingiu w sporcie znajdują się w aktach prawnych normujących inne zagadnienia — w ogóle niezwiązane z dopingiem w sporcie czy nawet ze sportem. Odrębne akty prawne dotyczące wyłącznie dopingiu w sporcie istnieją w systemach prawnych między innymi takich państw, jak Austria⁶ (w której w pewnym zakresie odpowiedzialność karna z tego tytułu jest uregulowana także w kodeksie karnym⁷), Dania⁸, Niemcy⁹ czy Szwecja¹⁰.

-Doping Gesetz”, materiały tej konferencji zostały upowszechnione w postaci publikacji: *Das Anti-Doping-Gesetz*, red. B. Pfister, Stuttgart. 2016; w dniu 7 listopada 2016 r. odbyła się w Poznaniu 17. ogólnopolska konferencja naukowa Polskiego Towarzystwa Prawa Sportowego nt. „Sportowa odpowiedzialność dyscyplinarna z tytułu dopingiu w sporcie” (materiały tej konferencji znajdują się w druku, wydanie jest przewidziane na pierwsze miesiące 2017 r.), w dniach 16–17 marca 2017 r. odbędzie się w Toruniu ogólnopolska konferencja naukowa nt. „Sport a przestępczość zorganizowana”, poświęcona między innymi przestępczości zorganizowanej w dziedzinie dopingiu w sporcie; na przełomie wiosny i lata 2017 r. odbędzie się 18. ogólnopolska konferencja naukowa Polskiego Towarzystwa Prawa Sportowego nt. „Kryminalizacja dopingiu w sporcie”.

⁴ Dz.U. z 2001 r. Nr 15, poz. 149.

⁵ Dz.U. z 2007 r. Nr 142, poz. 999.

⁶ Ustawa o zwalczaniu dopingiu w sporcie (Bundesgesetz über die Bekämpfung von Doping im Sport) z 29 czerwca 2007 r.

⁷ § 147 austriackiego kodeksu karnego z 23 stycznia 1974 r.

⁸ Ustawa nr 232 z dnia 21 kwietnia 1999 r. o zakazie stosowania niektórych środków dopingujących.

⁹ Ustawa antydopingowa (Gesetz gegen Doping im Sport) z dnia 10 grudnia 2015 r., BGBl. I S 2210, obowiązująca od dnia 18 grudnia 2015 r.

¹⁰ Ustawa z dnia 19 grudnia 1991 r. o zakazie stosowania niektórych substancji dopingujących.

Również w Polsce został już uruchomiony proces legislacyjny dotyczący uchwalenia przez Sejm specjalnej ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie¹¹. Ma ona uregulować walkę z dopingiem w sporcie w sposób kompleksowy. Projekt określa zachowania będące dopingiem w sporcie, a więc zachowania związane z dopingiem, uznane za zabronione, stanowiąc, że dopingiem nie są określone zachowania uzasadnione celem leczniczym, objęte stosowną zgodą uzyskaną na zasadach określonych w załączniku nr 2 do wspomianej już wcześniej międzynarodowej konwencji o zwalczaniu dopingu w sporcie, sporządzonej w Paryżu dnia 19 października 2005 r.¹² Natomiast substancjami i metodami zabronionymi są substancje i metody określone w załączniku nr 1 do tej konwencji. Projekt ustawy przewiduje powołanie Polskiej Agencji Antydopingowej, która miałaby zastąpić funkcjonującą dotąd w tym zakresie Komisję do Zwalczania Dopingu w Sporcie. Najważniejszymi zadaniami Agencji mają być: określenie zasad i przebiegu kontroli dopingowej, ustanowienie reguł odpowiedzialności dyscyplinarnej przewidzianej z tytułu stosowania dopingu (co obecnie jest kompetencją polskich związków sportowych), planowanie i przeprowadzanie kontroli dopingowych, szkolenie kontrolerów antydopingowych, udzielanie zgody na stosowanie przez zawodnika określonej zabronionej substancji lub metody dopingowej, realizowanie w zakresie walki z dopingiem aktywności edukacyjnej, informacyjnej i szkoleniowej, i inne. Projekt ustawy przewiduje egzekwowanie odpowiedzialności dyscyplinarnej z tytułu stosowania dopingu w sporcie przez niezależne i wyspecjalizowane organy dyscyplinarne działające przy Polskiej Agencji Antydopingowej, nazwane „panelami dyscyplinarnymi”, zastępujące w tym zakresie organy dyscyplinarne polskich związków sportowych. Projekt ustawy zawiera także przepisy karne, modyfikując i rozszerzając w pewnym stopniu odpowiedzialność karną z tytułu stosowania dopingu w sporcie, przewidzianą dotąd w ustawie o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r.¹³, o czym będzie jeszcze mowa w dalszych fragmentach niniejszego artykułu. W opracowaniu uwzględniane są regulacje przewidziane w projekcie omawianej ustawy, pochodzącym z dnia 13 października 2016 r. W momencie formułowania tych rozważań autor nie ma więc pewności co do tego, czy i kiedy oraz w jakiej postaci projektowana ustawa zostanie uchwalona przez Sejm i od kiedy zaczną obowiązywać.

Przykładami państw, w których przepisy prawne dotyczące dopingu w sporcie są zawarte w aktach prawnych regulujących także inne zagadnienia związane

¹¹ Podczas posiedzenia odbytego w dniu 20 grudnia 2016 r. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie, przygotowany przez ministra sportu i turystyki.

¹² Dz.U. z 2007 r. poz. 999, z 2013 r. poz. 1243, z 2014 r. poz. 343 oraz z 2016 r. poz. 79 i 332.

¹³ Dz.U. Nr 127, poz. 857 ze zmianami.

ze sportem, są na przykład: Belgia¹⁴, Francja¹⁵, Szwajcaria¹⁶ albo Włochy¹⁷. Tak jest aktualnie także w Polsce we wspomnianej wyżej ustawie o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r.

Wreszcie, przykładem aktu prawnego zawierającego regulacje dotyczące dopingu w sporcie, lecz w pozostałej części regulującego sprawy niezwiązane w ogóle ani z dopingiem w sporcie, ani w ogóle ze sportem, była wcześniej w Niemczech ustawa o środkach leczniczych (*Arzneimittelgesetz*) z dnia 24 sierpnia 1976 r., w wersji po zmianach dokonanych w tej ustawie w dniu 11 grudnia 1998 r., tj. w wersji, w jakiej ustawa ta obowiązywała do dnia 18 grudnia 2015 r., tj. do dnia, w którym jej regulacje dopingowe zostały uchylone obowiązującą od tego dnia, wspomnianą wcześniej, ustawą antidopingową z dnia 10 grudnia 2015 r.

Bywa, że regulacje prawnokarne przewidujące odpowiedzialność karną za stosowanie dopingu w sporcie są umieszczone w kodeksach karnych. Poza wspomnianą Austrią takie regulacje znajdują się na przykład w kodeksach karnych Estonii (art. 194 i 195), Hiszpanii (art. 362 *quinquies*), Norwegii (art. 162b i 162c).

W różnych państwach zróżnicowana jest, naturalnie, treść regulacji prawnych, którymi reglamentuje się prawnie problemy związane z dopingiem w sporcie, oraz w postaci których państwa ingerują w to zjawisko. Są to najczęściej regulacje zakazujące stosowania dopingu w sporcie, wskazujące listę zakazanych substancji i metod dopingowych oraz zachowania uznawane za zakazany udział w praktykach dopingowych, czasem także regulacje dotyczące przeprowadzania kontroli dopingowych. W niektórych państwach przepisami prawa regulowane jest funkcjonowanie specjalnych krajowych instytucji powoływanych dla zwalczania dopingu w sporcie. Regulacjami prawnymi normowana bywa odpowiedzialność dyscyplinarna przewidziana z tego tytułu, nieraz — jak już wspomniano — także odpowiedzialność karna, której poświęcone są dalsze fragmenty niniejszego opracowania.

W pewnym stopniu odpowiedzialność karna z tytułu stosowania w sporcie dopingu może być egzekwowana także bez specjalnych regulacji prawnokarnych w tym zakresie. Takie sytuacje miały miejsce, gdy w systemach prawa karnego nie było takich regulacji. Tak jest zresztą nadal w państwach, które nie mają specjalnych regulacji prawnokarnych dotyczących dopingu. Natomiast ich tworzenie służy rozszerzaniu kryminalizacji zachowań związanych z dopingiem w postaci

¹⁴ We francuskiej społeczności belgijskiej jest to dekret z dnia 8 marca 2001 r., natomiast w społeczności flamandzkiej — dekret z dnia 27 marca 1991 r.

¹⁵ Po wcześniejszych aktach prawnych regulujących we Francji problematykę dopingu w sporcie aktualnie jest nim tak zwany kodeks sportowy, będący aktem prawnym pochodzącym w wersji ujednoliconej z dnia 31 marca 2010 r.

¹⁶ Federalna ustawa o wspieraniu sportu i ruchu (*Bundesgesetz über Förderung von Sport und Bewegung*) z dnia 17 czerwca 2011 r.

¹⁷ Ustawa nr 376 z dnia 14 grudnia 2000 r. o ochronie zdrowia podczas aktywności sportowej oraz o zwalczaniu dopingu w sporcie.

typizowania jako przestępstw również takich zachowań, które bez tego rodzaju specjalnych regulacji prawnokarnych nie były i nie są karalne.

Bez istnienia specjalnych typów przestępstw dopingowych karalność dopingu w sporcie jest ograniczona w zasadzie do przypadków egzekwowania odpowiedzialności karnej za przestępstwa spowodowania w ten sposób u drugiego człowieka śmierci albo uszczerbku na zdrowiu, względnie za narażenie drugiej osoby na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia, albo ciężkiego uszczerbku w zdrowiu. W polskim prawie karnym są to czyny zabronione pod groźbą kary, określone odpowiednio w art. 148, 155, 156 i 160 k.k., jeśli spełnione są wszystkie przesłanki egzekwowania odpowiedzialności karnej, zwłaszcza ustawowe znamiona tych przestępstw¹⁸.

Wprawdzie z tytułu popełnienia tych przestępstw odpowiedzialność karna grozi nie tylko w razie ich popełnienia w postaci dokonania, lecz także usiłowania oraz nie tylko w postaci sprawstwa jednoosobowego, lecz również w postaciach będących formami karalnego współdziałania i nie tylko w razie umyślnego, ale także nieumyślnego spowodowania dopingiem wskazanych następstw, jednak z wielu powodów karalność dopingu jest na tej podstawie i w takich okolicznościach ograniczona.

Z tytułu umyślnego popełnienia w ten sposób takich czynów odpowiedzialność karna jest ograniczona z tego powodu, że — wobec stosowania dopingu w celu podniesienia wydolności organizmu sportowca i osiągnięcia lepszych wyników sportowych — umyślne powodowanie dopingiem negatywnych następstw raczej się nie zdarza w sporcie, choć — przynajmniej w pewnych wypadkach — nie można wykluczyć możliwości kwalifikowania zachowań powodujących takie następstwa jako przestępstw popełnionych z zamiarem ewentualnym, gdy istnieją podstawy, aby stosującemu doping uczynić zarzut, że przewidywał taką możliwość i godził się na to. Natomiast przypisanie nieumyślnego spowodowania dopingiem omawianych konsekwencji dla życia lub zdrowia wymaga uczynienia osobie stosującej doping uzasadnionego zarzutu, że zrobił to na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w takich warunkach oraz że możliwość popełnienia w ten sposób przestępstwa (w tym wypadku przestępstwa spowodowania śmierci

¹⁸ Więcej o tym por. A.J. Szwarz, *Doping w sporcie i odpowiedzialność karna*, [w:] *idem, Prawne problemy dopingu w sporcie*, Poznań 1992, s. 93–124; *idem, Odpowiedzialność karna za praktyki dopingowe w sporcie*, [w:] *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993, s. 249–261; *idem, Dopingrecht in Polen*, [w:] *Doping. Realität und Recht*, red. K. Vieweg, Berlin 1998, s. 279–305; *idem, Arten der Verantwortlichkeit wegen der Dopingpraktiken im Sport*, [w:] *Festschrift für Harro Otto zum 70. Geburtstag am 1. April 2007*, red. Gerhard Dannecker, Berlin 2007, s. 179–189; *idem, Kryminalizacja deliktów sportowych w kontekście zasad legislacji prawnokarnej*, [w:] *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzosek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010, s. 531–555.

ci, uszczerbku na zdrowiu albo narażenia na niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężki uszczerbek w zdrowiu) przewidywał albo mógł przewidzieć.

Innym czynnikiem ograniczającym możliwość karania z tytułu popełnienia omawianych przestępstw jest konieczność stwierdzenia związku przyczynowego między podaniem środka dopingowego oraz konsekwencjami wskazanymi w ustawowych znamionach wspomnianych wcześniej przestępstw godzących w życie lub zdrowie. Stwierdzenie takiego związku przyczynowego bywa utrudnione z tego względu, że czasem nie można ustalić źródła pochodzenia substancji dopingowej w organizmie sportowca albo stwierdza się, że pochodziła ona z różnych źródeł. Powodem trudności w tym zakresie bywa także okoliczność, iż negatywne konsekwencje zdrowotne stosowania dopingu pojawiają się nieraz dopiero po pewnym czasie lub ze znacznym wręcz opóźnieniem. Wreszcie, bywają one czasem następstwem także innych przyczyn. Natomiast karalność narażenia w ten sposób sportowca na niebezpieczeństwo utraty życia lub uszczerbku na zdrowiu jest, w myśl art. 160 kodeksu karnego, ograniczona warunkiem, że jest to narażenie na bezpośrednie niebezpieczeństwo takich następstw, a więc na niebezpieczeństwo grożące natychmiastowym urzeczywistnieniem, a grożący uszczerbek na zdrowiu musi być uszczerbkiem ciężkim, to znaczy jednym z tych uszczerbków, które są określone w art. 156 § 1 kodeksu karnego.

Jeszcze inną okolicznością ograniczającą karalność dopingu na podstawie omawianych przepisów bywają wątpliwości co do możliwości przypisania osobie podającej sportowcowi substancję dopingową popełnienie przestępstwa w formie sprawstwa, gdy do organizmu sportowca substancja taka nie została przez niego wprowadzona w sposób bezpośredni, lecz gdy podana sportowcowi substancja była następnie wprowadzana do organizmu przez samego sportowca.

W każdym razie tytułem popełnienia wskazanych przestępstw karalność czynów w nich wskazanych jest przewidziana tylko w przypadku spowodowania dopingiem następstw w nich określonych u innej osoby. Sam sportowiec nie ponosi więc na tej podstawie odpowiedzialności karnej. Wprowadzanie przez samego sportowca substancji dopingowej do własnego organizmu nie jest więc w myśl przepisów określających te przestępstwa czynem zabronionym pod groźbą kary. Wobec tego również nakłanianie sportowca do stosowania dopingu oraz udzielanie mu w tym pomocy są także zachowaniami niekaralnymi, albowiem — w myśl art. 18 § 1 i 2 kodeksu karnego — karalność zarówno podżegania, jak i pomocnictwa jest uwarunkowana nakłanianiem do popełnienia, względnie pomaganiem w popełnieniu czynu będącego czynem zabronionym.

Mimo braku specjalnych typów przestępstw dopingowych zakres kryminalizacji dopingu bywa nieraz w pewnym stopniu szerszy, na przykład w Polsce na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii¹⁹ za czy-

¹⁹ Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zmianami.

ny zabronione pod groźbą kary określone w tej ustawie, jeśli środek dopingowy jest, w myśl tej ustawy, środkiem odurzającym, substancją psychotropową albo prekursorem, ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt²⁰ za czyny zabronione pod groźbą kary określone w tej ustawie, w przypadku dopingu stosowanego wobec zwierząt, ustawy z dnia 6 września 2001 r. — Prawo farmaceutyczne²¹ za czyny zabronione pod groźbą kary określone w tej ustawie, jeśli substancja dopingowa jest, w myśl tej ustawy, produktem leczniczym, względnie ustawy z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych²² za czyny zabronione pod groźbą kary określone w tej ustawie, jeśli substancja dopingowa jest, w myśl tej ustawy, substancją chemiczną w jej postaci własnej, jako składnik mieszaniny lub w wyrobie. Z wątpliwościami i w bardzo ograniczonym zakresie odpowiedzialność karna z tego tytułu może być nieraz egzekwowana z przepisów regulujących przestępstwo oszustwa, ujętego w polskim Kodeksie karnym w art. 286, w szerszym zakresie w niektórych innych państwach, w których specjalnymi regulacjami stypizowane jest przestępstwo oszustwa sportowego. Przykładem jest § 147 ust. 1a austriackiego kodeksu karnego²³.

Wskazane ograniczone możliwości egzekwowania odpowiedzialności karnej z tytułu dopingu w sporcie, przewidziane w oparciu o przytoczone wyżej ogólne regulacje prawnokarne, ograniczenia rejestrowane w tym względzie w podobnej postaci także w innych państwach skłaniają do rozszerzania kryminalizacji dopingu. Czyni się to poprzez tworzenie nowych, specjalnych typów przestępstw kryminalizujących czyny, które w świetle takich ogólnie obowiązujących regulacji prawa karnego, jak te wyżej zrelacjonowane, były, względnie są, bezkarne. W niektórych państwach takie typy przestępstw tworzy się przepisami umieszczanymi nieraz w kodeksach karnych, czasem w innych ustawach, względnie w ustawach w całości poświęconych dopingowi w sporcie.

Jak już przykładowo wspomniano — pewne zachowania związane z dopingiem w sporcie są uznane za przestępstwa w art. 147 austriackiego kodeksu karnego, w art. 195 kodeksu karnego Estonii, w art. 362 *quinquies* kodeksu karnego Hiszpanii oraz w art. 162b i 162c norweskiego kodeksu karnego. W innych aktach prawnych niż kodeksy karne pewne czyny związane z dopingiem w sporcie są stypizowane jako przestępstwa na przykład w Belgii, Francji, Portugalii, Szwajcarii, Szwecji i we Włoszech, a także w Polsce. Natomiast Austria i Niemcy są przykładami państw, w których specjalne typy przestępstw dopingowych zostały

²⁰ Dz.U. Nr 69, poz. 625 ze zmianami.

²¹ Dz.U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271 ze zmianami.

²² Dz.U. 2011 Nr 63, poz. 322.

²³ W niektórych państwach rozważane, proponowane, względnie wręcz projektowane jest stworzenie w regulacjach prawa karnego specjalnego typu przestępstwa oszustwa sportowego. W Niemczech takie propozycje rejestrowano w Bawarii oraz Badenii-Wirtembergii.

umieszczone w odrębnych ustawach, w całości poświęconych dopingowi w sporcie, co zamierza się uczynić także w Polsce.

Tendencja do rozszerzenia kryminalizacji dopingowi w sporcie drogą tworzenia specjalnych typów przestępstw dopingowych jest rejestrowana również w Polsce. Do czasu wejścia w życie ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r.²⁴ nie było w polskim prawie karnym innych typów przestępstw. Już na etapie tworzenia projektu ustawy pojawiły się wszakże takie propozycje. Rządowy projekt ustawy przewidywał stworzenie takich typów przestępstw w rozdziale XXXIIa kodeksu karnego, zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko zasadom rywalizacji sportowej”, natomiast w poselskim projekcie tej ustawy proponowano stworzenie stosownych w tym względzie regulacji w przepisach ustawy o sporcie. Projekt rządowy przewidywał kryminalizację podawania substancji zabronionej lub stosowania metody zabronionej w rozumieniu przepisów o zwalczaniu dopingowi w sporcie małoletniemu lub innej osobie bez jej wiedzy, uczestniczących lub przygotowujących się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym. Natomiast projekt poselski proponował stworzenie w ustawie o sporcie przepisu przewidującego odpowiedzialność karną za podejmowanie działań stanowiących doping, polegających na wprowadzeniu do obrotu substancji zabronionych lub przyrządów umożliwiających stosowanie metody zabronionej lub uczestniczeniu w takim obrocie.

W uchwalonej ustawie o sporcie kryminalizacja zachowań związanych z dopingiem w sporcie została ujęta, z uwzględnieniem w tym względzie projektu rządowego ustawy, w art. 50 ustawy, umieszczonym w rozdziale 10 ustawy, zatytułowanym „Przepisy karne”. Stworzono dwa typy takich przestępstw. Pierwsze z nich zostało stypizowane w art. 50 ust. 1 ustawy w następującej postaci: „Kto małoletniemu uczestniczącemu lub przygotowującemu się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym podaje substancję zabronioną lub stosuje wobec niego metodę zabronioną w rozumieniu przepisów o zwalczaniu dopingowi w sporcie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”, natomiast drugie z nich — w art. 50 ust. 2 ustawy w brzmieniu: „Tej samej karze podlega, kto bez wiedzy osoby uczestniczącej lub przygotowującej się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym podaje jej substancję zabronioną lub stosuje wobec niej metodę zabronioną w rozumieniu przepisów o zwalczaniu dopingowi w sporcie”.

Lokalizując te przepisy w ustawie o sporcie, zrezygnowano więc z umieszczenia ich w kodeksie karnym. Natomiast w ślad za propozycją rządową, rezygnując z uznania za przestępstwa innych zachowań związanych z dopingiem, przewidzianych w projekcie poselskim, kryminalizacją objęto wyłącznie podawanie substancji zabronionej lub stosowanie metody zabronionej (w rozumieniu przepisów o zwalczaniu dopingowi w sporcie) małoletniemu lub innej osobie bez jej wiedzy,

²⁴ Dz.U. Nr 127, poz. 857 ze zmianami.

uczestniczącej lub przygotowującej się do uczestniczenia we współzawodnictwie sportowym. Oba przestępstwa zostały zagrożone identyczną sankcją w postaci grzywny, kary ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2²⁵.

W rezultacie w późniejszej nowelizacji ustawy o sporcie i modyfikacji ujęcia obu wspomnianych wyżej typów przestępstw przepisy te uzyskały następujące brzmienie:

Art. 50. 1. Kto małoletniemu zawodnikowi podaje substancję zabronioną lub stosuje wobec niego metodę zabronioną w rozumieniu przepisów o zwalczaniu dopingu w sporcie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

2. Tej samej karze podlega, kto bez wiedzy zawodnika podaje jemu substancję zabronioną lub stosuje wobec niego metodę zabronioną w rozumieniu przepisów o zwalczaniu dopingu w sporcie.

Kolejne zmiany dotyczące kryminalizacji zachowań związanych z dopingiem w sporcie są przewidziane we wspomnianej już projektowanej ustawie o zwalczaniu dopingu w sporcie. W wersji projektu z dnia 13 października 2016 r., przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 20 grudnia 2016 r., proponuje się — po pierwsze — zmodyfikowanie ujęcia obu tych wspomnianych wyżej przestępstw, które są dotąd ujęte w art. 50 ust. 1 i 2 ustawy o sporcie. Przepisy te miałyby być zastąpione przepisami art. 21 ust. 1 i 2 projektowanej ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie, ujętymi w następującej postaci:

Art. 21. 1. Kto podaje małoletniemu zawodnikowi substancję zabronioną, określoną w grupie S1, S2 lub S4 załącznika nr 1 do konwencji, o której mowa w art. 2 ust. 2, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

2. Tej samej karze podlega, kto podaje zawodnikowi bez jego wiedzy substancję zabronioną, określoną w grupie S1, S2 lub S4 załącznika nr 1 do konwencji, o której mowa w art. 2 ust. 2.

Po drugie — wzorem niektórych innych państw — w omawianym projekcie ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie przewidziane jest rozszerzenie kryminalizacji dopingu w sporcie. Przejawia się to w postaci projektowanego kryminalizowania następujących zachowań związanych z dopingiem: wprowadzania do obrotu lub przechowywania w celu wprowadzenia do obrotu bez zezwolenia zabronionej substancji dopingowej oraz przywożenia lub sprowadzania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej takiej substancji wbrew obowiązującym przepisom prawa. We

²⁵ Więcej o tworzeniu w ustawie o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r. oraz o ostatecznym ujęciu w niej regulacji prawnokarnych dotyczących karalności stosowania w sporcie dopingu por. A.J. Szwarc, *Kryminalizacja deliktów sportowych w kontekście...*, s. 531–555; *idem*, *Nowe typy przestępstw w ustawie o sporcie*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011, s. 607–621.

wspomnianym wyżej projekcie ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie zachowania takie są ujęte jako przestępstwa w następującej postaci:

Art. 22. 1. Kto wprowadza do obrotu lub przechowuje w celu wprowadzenia do obrotu substancje zabronioną, określoną w grupie S1, S2 lub S4 załącznika nr 1 do konwencji, o której mowa w art. 2 ust. 2²⁶, nie posiadając pozwolenia na dopuszczenie do obrotu wydanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2008 r. poz. 271, z późn. zm.), podlega grzywnie, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

2. Tej samej karze podlega, kto wbrew przepisom ustawy z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne przywozi lub sprowadza na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej substancję zabronioną, określoną w grupie S1, S2 lub S4 załącznika nr 1 do konwencji, o której mowa w art. 2 ust. 2.

Ze względu na konieczność ograniczenia rozmiarów niniejszego opracowania nie rozwija się w nim pogłębionych rozważań poświęconych penalizacji zachowań związanych z dopingiem w sporcie, przewidzianej w omawianym projekcie ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie, co, skądinąd, jest pożądane — i to w najbliższym czasie — przed uchwaleniem tej ustawy i przed jej wejściem w życie. W porównaniu z dotychczas obowiązującymi regulacjami wskazane zostaną jedynie najważniejsze zmiany projektowane w tym zakresie.

Należy więc zwrócić uwagę na to, że już wcześniejszą karalność podawania zabronionej substancji dopingowej zawodnikowi małoletniemu oraz każdemu innemu zawodnikowi bez jego wiedzy ograniczono do substancji określonych w grupie S1, S2 lub S4 załącznika nr 1 do konwencji o zwalczaniu dopingu w sporcie, sporządzonej w Paryżu dnia 19 października 2005 r., a więc do substancji o wyjątkowej szkodliwości dla zdrowia, obejmując tą regulacją między innymi sterydy anaboliczne. Podwyższono natomiast górną granicę zagrożenia z tego tytułu z 2 do 3 lat pozbawienia wolności, z alternatywnym — jak wcześniej — zagrożeniem za takie czyny także karą grzywną albo ograniczenia wolności.

Nowością jest przewidziana w projekcie ustawy penalizacja wprowadzenia do obrotu lub przechowywania w celu wprowadzenia do obrotu — bez pozwolenia wydanego na podstawie przepisów przywoływanej już wcześniej ustawy z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne — substancji określonych w grupie S1, S2 lub S4 załącznika nr 1 do wspomnianej wyżej konwencji, a także przywóz lub sprowadzenie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej substancji zabronionej, określonej w grupie S1, S2 lub S4 załącznika nr 1 do tej konwencji, wbrew przepisom prawa farmaceutycznego. Również takie zachowania miałyby być zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

²⁶ Chodzi o wspomnianą już wcześniej Międzynarodową konwencję o zwalczaniu dopingu w sporcie, sporządzoną w Paryżu dnia 19 października 2005 r. (Dz.U. z 2007 r. poz. 999, z 2013 r. poz. 1243, z 2014 r. poz. 343 oraz z 2016 r. poz. 79 i 332).

Należy, naturalnie, uświadamiać sobie, że na podstawie zrelacjonowanych wyżej regulacji przewidzianych w projektowanej ustawie odpowiedzialność karna za czyny określone w tych przepisach groziłaby — z uwzględnieniem konieczności objęcia znamion tych przestępstw świadomością oraz ograniczenia zdeterminowanego znamieniem celu w projektowanym art. 22 ust. 1 — nie tylko w razie umyślnego, lecz także nieumyślnego popełnienia czynu, ale także w razie jedynie usiłowania jego popełnienia, a także w razie jego popełnienia we wszelkich formach karalnego współdziałania, przewidzianych w polskim prawie karnym.

Z drugiej strony, w porównaniu ze stosownymi regulacjami prawnokarnymi niektórych innych państw, projektowane rozszerzenie kryminalizacji dopingu w sporcie byłoby jednak w Polsce o tyle ograniczone, że nie obejmowałoby w zasadzie niektórych takich dalszych praktyk dopingowych, które są czynami, za które w innych państwach grozi odpowiedzialność karna. Takimi zachowaniami są na przykład: uchylanie się od badań dopingowych czy manipulowanie wynikami badań. A w każdym razie nadal odpowiedzialności karnej nie podlegałyby sportowiec, który sam wprowadza do swego organizmu zabronioną substancję dopingową, gdy tymczasem w niektórych państwach odpowiedzialność taka jest przewidziana. Na przykład odpowiedzialność samego sportowca z tytułu stosowania wobec siebie zabronionej substancji dopingowej lub zabronionej metody dopingowej, a nawet za samo jej posiadanie, jest przewidziana w art. L232-26 w związku z art. L232-9 wspomnianego już francuskiego kodeksu sportowego. Natomiast w § 4 ust. 1 pkt 4 i 5 niemieckiej ustawy dopingowej z dnia 10 grudnia 2015 r. przewidziana jest odpowiedzialność karna sportowca stosującego wobec siebie zabronioną substancję dopingową lub zabronioną metodę dopingową, albo zezwalającego na stosowanie wobec siebie takiej substancji lub metody, a także za uczestniczenie w zawodach sportowych pod wpływem takiej substancji lub metody z zamiarem uzyskania w ten sposób korzyści w tych zawodach.

Należy także zwrócić uwagę na to, że z tytułu czynów określonych w przytoczonych art. 21 i 22 polskiego projektu ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie ustawowe zagrożenie (zwiększone wprawdzie w pewnym stopniu — jak wcześniej wskazano — za czyny określone w projektowanym art. 21) koresponduje na ogół z podobnymi zagrożeniami, przewidzianymi za takie czyny w prawie karnym także innych państw. Tymczasem w niektórych państwach za niektóre takie czyny, lecz popełnione w pewnych szczególnych okolicznościach, albo za inne dalsze kryminalizowane czyny związane z dopingiem zagrożenia karą bywają nieraz surowsze, w pewnych wypadkach nawet w znacznym stopniu.

Na przykład za tak zwane oszustwo dopingowe, określone w § 147 ust. 1a austriackiego kodeksu karnego, przewidziana jest wyłącznie kara pozbawienia wolności do lat 3, a w razie wyrządzenia w ten sposób szkody przekraczającej 300 tys. euro — kara pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10. Także w § 22 austriackiej ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie z 29 czerwca 2007 r. w pewnych

przypadkach, za czyny określone w tym przepisie, grozi również wyłącznie kara pozbawienia wolności do lat 3, a w innych przypadkach — do lat 5. Za pewne czyny związane z dopingiem kara do 5 lat pozbawienia wolności, a w razie recydywy — w podwójnej wysokości — jest przewidziana w art. 13 belgijskiego dekretu regulującego problematykę doping w sporcie w społeczności francuskiej. Wyłącznie kara pozbawienia wolności do 1 roku, w pewnych przypadkach do 3 lat, w innych dalszych przypadkach od 2 do 8 lat, a w jeszcze innych przypadkach od 5 do 12 lat, grozi za czyny określone w § 288 czeskiego kodeksu karnego. W art. L232-26 pkt II francuskiego kodeksu sportowego w pewnych wypadkach — za delikty dopingowe — przewidziana jest kara do 5 lat pozbawienia wolności, a nawet do 7 lat pozbawienia wolności, gdy określone czyny związane z dopingiem są popełniane w zorganizowanej grupie przestępczej, w stosunku do nieletniego albo osoby, nad którą sprawca czynu posiada władzę. W § 162b norweskiego kodeksu karnego za poważniejsze przestępstwa związane ze stosowaniem doping grozi kara więzienia do lat 6. W § 4 ust. 4 niemieckiej ustawy dopingowej z dnia 10 grudnia 2015 r. w pewnych przypadkach przewidziana jest kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, a w innych przypadkach — od 1 roku do lat 10. W art. 22 ust. 2 szwajcarskiej ustawy o wspieraniu sportu i ruchu z dnia 17 czerwca 2011 r. w pewnych przypadkach, za czyny związane z dopingiem określone w tej ustawie, przewidziana jest kara pozbawienia wolności do lat 5 i grzywna. Natomiast w § 3a szwedzkiej ustawy o zakazie stosowania niektórych substancji dopingowych z dnia 19 grudnia 1991 r. w pewnych przypadkach przewidziana jest kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 6.

Uwzględnianie w niniejszych i w innych, podobnych, rozważaniach stosowanych regulacji prawno-karnych obowiązujących w innych państwach jest pożądane nie tylko dla porównywania z nimi obowiązujących polskich regulacji, względnie projektowanych w tym zakresie. Celem jest uświadomienie sobie w ten sposób zjawiska zróżnicowanej kryminalizacji doping, zróżnicowania niepożądanego w sytuacji, gdy sport jest uprawiany i zawody sportowe odbywają się z udziałem sportowców pochodzących z różnych państw i w różnych państwach posiadających odmienne regulacje prawne w tym względzie. W tych warunkach to samo zachowanie związane z dopingiem bywa nieraz różnie kwalifikowane, w zależności od państwa będącego miejscem popełnienia czynu związanego z dopingiem. W razie stosowania prawa karnego obowiązującego w miejscu popełnienia deliktu dopingowego możliwe bywa więc jego prawno-karne kwalifikowanie odbiegające od regulacji prawno-karnych państwa, z którego pochodzi sprawca takiego czynu.

Jest to naturalnie tylko wstępna i niewyczerpująca sygnalizacja problemów związanych ze wskazanym zróżnicowaniem zjawiska kryminalizacji doping w sporcie, wymagająca pogłębionego i bardziej rozwiniętego rozważenia.

Z kryminalizacją doping w sporcie, zwłaszcza ze względu na jej coraz szerszy zasięg, wiążą się także inne problemy wywołujące wątpliwości, kontrowersje,

czasem zastrzeżenia, także uzasadniające ich pogłębioną analizę. Tylko w telegraficznym skrócie należy zaznaczyć, że są nimi między innymi poniższe kwestie.

Pojawia się pytanie: ochrona jakich dóbr prawnych jest uzasadnieniem kryminalizowania określonych zachowań związanych z niepożądanym dopingiem w sporcie? Kryminalizacja taka jest bez wątpienia w pełni uzasadniona, jeśli tego rodzaju zachowania godzą w życie lub zdrowie innego człowieka, w tym wypadku w życie lub zdrowie sportowców. Pewne wątpliwości pojawiają się natomiast, gdy kryminalizację określonych zachowań związanych z dopingiem w sporcie uzasadnia się naruszeniem albo zagrożeniem takich dóbr lub wartości, jak zasada *fair play*, zasada równości szans osób uczestniczących we współzawodnictwie sportowym czy zasada integralności sportu, zwłaszcza gdy ochrona takich wartości jest wyłącznym uzasadnieniem kryminalizacji.

Takie właśnie wartości, jako dobra prawne wymagające ochrony także w postaci kryminalizowania określonych zachowań związanych z dopingiem, wskazuje na przykład § 1 wspomianej już wielokrotnie niemieckiej ustawy antydopingowej z dnia 10 grudnia 2015 r. Przepis ten brzmi: „Zweck des Gesetzes. Dieses Gesetz dient der Bekämpfung des Einsatzes von Dopingmitteln und Dopingmethoden im Sport, um die Gesundheit der Sportlerinnen und Sportler zu schützen, die Fairness und Chancengleichheit bei Sportwettbewerben zu sichern und damit zur Erhaltung der Integrität des Sports beizutragen” („Niniejsza ustawa służy zwalczaniu stosowania w sporcie środków i metod dopingowych, ochrony zdrowia sportowców, zasad *fair play* i równych szans we współzawodnictwie sportowym oraz zapewnieniu w ten sposób integralności sportu”).

Tymczasem rodzi się wątpliwość, czy tego rodzaju wartości są rzeczywiście dobrami prawnymi uzasadniającymi kryminalizację wszelkich zachowań związanych z dopingiem, zwłaszcza także zachowań, które nie wypełniają znamion czynów tradycyjnie ujmowanych w prawie karnym jako przestępstwa godzące w życie lub zdrowie. Czy wartości te mają rangę uzasadniającą ich traktowanie jako dóbr prawnych wymagających ochrony prawnokarnej, rangę dóbr prawnych porównywalnych z takimi dobrami prawnymi, które tradycyjnie i powszechnie mają w prawie karnym taki charakter?²⁷

Inną refleksją jest to, że z ewentualną karalnością narażania przez sportowca własnego życia lub zdrowia, wynikającego ze stosowania substancji dopingowych, nie koresponduje okoliczność, że innych przejawów narażania w sporcie własnego

²⁷ Wątpliwości te były przedmiotem rozważań podczas wspomianej już konferencji niemieckiego stowarzyszenia prawa sportowego (Deutsche Vereinigung für Sportrecht e.V. — DVSR — Konstanzer Arbeitskreis für Deutsches und Internationales Sportrecht), odbytej w dniach 29–30 kwietnia 2016 r. w Hamburgu nt. „Anti-Doping Gesetz”, zwłaszcza referatach: A. Bindels, *Das Anti-Doping-Gesetz — Entstehung und Überblick*, [w:] *Das Anti-Doping-Gesetz*, s. 9–24; oraz M. Heger, *Strafrechtliche und strafprozessuale Auswirkungen des Anti-Doping-Gesetzes (ADG)*, [w:] *Das Anti-Doping-Gesetz*, s. 25–43.

życia lub zdrowia nie kryminalizuje się bynajmniej. Przykładem jest bardzo niebezpieczne przecież uprawianie wspinactwa wysokogórskiego czy sporów motorowych. Takich przykładów jest w sporcie więcej. Także poza nim rejestruje się takie bezkarne zachowania, jak na przykład nadużywanie alkoholu, stosowanie środków odurzających lub nałogowe palenie tytoniu, poprzez które również, nie raz w jeszcze większym stopniu niż w przypadku dopingu, osoby takie narażają własne życie lub zdrowie na niebezpieczeństwo.

Okoliczności te mogą więc wywoływać wątpliwość co do pogwałcenia, być może w ten sposób pożądaną zasady spójności prawa karnego i jednolitego traktowania w prawie karnym zachowań, które w podobny sposób naruszają lub zagrażają określonym wartościom.

Natomiast w nawiązaniu do wcześniejszej relacji o surowości sankcji karnych przewidzianych za kryminalizowane delikty dopingowe może pojawić się także wątpliwość co do poszanowania zasady współmierności reakcji prawno-karnej za porównywane czyny. Obawa taka potęguje się wskutek dopuszczalnego i powszechnego w takich wypadkach zbiegu z tego tytułu odpowiedzialności karnej z odpowiedzialnością dyscyplinarną, albowiem bywa to odpowiedzialność również bardzo dotkliwa, co sprawia, że w przypadku zbiegu z tytułu dopingu w sporcie odpowiedzialności karnej z odpowiedzialnością dyscyplinarną łączna represyjność wszystkich środków stosowanych za takie zachowania potęguje się.

Inną kwestią jest to, że nadmierna prawna reglamentacja sportu, w tym wypadku dopingu w sporcie, a zwłaszcza jego kryminalizacja, bywa nieraz — jak się wydaje — przejawem naiwnej wiary w omnipotencję prawa, naiwnego przekonania, że tylko regulacjami prawnymi, w tym wypadku prawnokarnymi, można skutecznie reagować na wszelkie niepożądane w sporcie zjawiska, w tym wypadku na zjawisko dopingu. Przestrzegać należy przed niebezpieczeństwem pogwałcenia w ten sposób także zasady subsydiarności prawa karnego, wymagającej stosowania represji karnej jako *ultima ratio*.

Niepożądane jest w każdym razie tworzenie regulacji prawnych nieznajdujących potem zastosowania w praktyce, co jest deprecjonowaniem prawa. Symptomatycznym ostrzeżeniem w tym względzie jest to, że od momentu wejścia w życie ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, a więc w ciągu ponad 6 lat, tylko w dwóch wypadkach zarejestrowane zostało popełnienie przestępstw podania zabronionej substancji dopingowej lub zastosowania zabronionej metody dopingowej wobec zawodnika małoletniego, względnie wobec zawodnika bez jego wiedzy, przewidzianych w art. 50 tej ustawy, chyba że już samo istnienie tych regulacji było w tym zakresie skutecznym środkiem profilaktycznym.

Rejestrowane na przykład wcześniej w b. NRD, a ostatnio w Rosji zjawisko wręcz zorganizowanego stosowania w sporcie niedozwolonego dopingu skłania do podejmowania dalszych, adekwatnych działań na rzecz eliminowania go ze

sportu. W prawie karnym pojawia się w związku z tym problem ewentualnego korzystania z takich instrumentów zaostżenia odpowiedzialności karnej za stosowanie dopingu, które dotyczą popełniania przestępstw w sposób zorganizowany.

W prawie karnym niektórych państw już istnieją tego rodzaju instrumenty. Na przykład w § 288 ust. 2 czeskiego kodeksu karnego surowsza odpowiedzialność karna za określone zachowania związane z dopingiem, wskazane w § 288 ust. 1, przewidziana jest między innymi za ich popełnienie w charakterze członka zorganizowanej grupy, a w § 288 ust. 4 — gdy czyny takie są popełniane w ramach zorganizowanej grupy działającej w wielu krajach. Wspominano już, że odpowiedzialność karna za pewne czyny związane z dopingiem, przewidziana we francuskim kodeksie sportowym, jest surowsza między innymi w przypadku, gdy czyny te są popełniane w zorganizowanej grupie przestępczej. W Norwegii, w odniesieniu do deliktów dopingowych uznanych w § 162b tamtejszego kodeksu karnego za poważniejsze przestępstwa, możliwe jest zaostżenie odpowiedzialności karnej, przewidziane w § 162c wobec osoby wchodzącej w tym celu w porozumienie i gdy takie przestępstwo jest popełniane w ramach działalności zorganizowanej grupy przestępczej. W myśl art. 22 ust. 2 i 3 szwajcarskiej federalnej ustawy o wspieraniu sportu i ruchu surowsza odpowiedzialność karna za delikty dopingowe, określone w art. 22 ust. 1 tej ustawy, grozi sprawcy działającemu jako członek zorganizowanej grupy trudniącej się popełnianiem takich czynów.

W polskim prawie karnym podobnymi instrumentami mogłyby być regulacje przewidziane w art. 65 i 258 kodeksu karnego, albowiem pierwszy z tych przepisów stanowi o stosowaniu nadzwyczajnego obostrzenia kary, przewidzianego z tytułu popełnienia przestępstwa w recydywie wielokrotnej między innymi także do sprawcy, który popełnia przestępstwo, działając w zorganizowanej grupie albo w związku mających na celu popełnienie przestępstwa. Natomiast drugi z tych przepisów typizuje przestępstwo już samego udziału w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie przestępstwa, przewidując surowszą odpowiedzialność z tego tytułu wobec osoby zakładającej taką grupę lub związek albo kierującej nim.

Innym problemem jest ewentualne egzekwowanie odpowiedzialności z tytułu uczestniczenia w praktykach dopingowych także wobec instytucji uwikłanych w zorganizowane stosowanie dopingu na wzór tak zwanej odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, przewidzianej w prawie karnym niektórych państw.

Egzekwowanie z tytułu dopingu w sporcie odpowiedzialności także wobec osób prawnych jest przewidziane na przykład w § 4 ust. 3 duńskiej ustawy z dnia 21 kwietnia 1999 r. o zakazie stosowania niektórych środków dopingujących, w art. L232-28 francuskiego kodeksu sportowego oraz w § 194 ust. 2 norweskiego kodeksu karnego. W polskim prawie karnym instrumentem takim mogłyby być ewentualnie odpowiedzialność przewidziana w ustawie z dnia 28 paździer-

nika 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary²⁸.

Przytoczonych rozważań nie należy, naturalnie, utożsamiać z bagatelizowaniem różnych negatywnych zjawisk towarzyszących współczesnemu sportowi, w tym wypadku dopingowi w sporcie. Przeciwnie, należy je stanowczo tępić, niekoniecznie jednak poprzez tworzenie w tym celu regulacji prawnych i uruchamianie represji prawnokarnej, zwłaszcza jeśli towarzyszy temu naiwne przekonanie o tym, że są to środki najskuteczniejsze; przekonanie zwalniające od podejmowania w tym celu innych działań, które tymczasem mogą być, i bywają nieraz, bardziej skuteczne, działań uruchamianych przez organizacje sportowe własnymi regulacjami.

Current aspects of the criminalisation of doping in sport

Summary

Doping, which continues to accompany sport to an even greater extent than before, triggers reactions of which one is legal intervention. This includes an intervention of criminal law taking the form of an increased number of instances of criminalisation of different behaviours connected with doping. Different countries address the problem differently and the practice of fighting doping in sport differs. Criminal law regulations and other legal provisions can sometimes be found in penal codes or other legislative acts specifically adopted to regulate sport. Recently such regulations have increasingly become the subject of special acts on combating doping in sport. The scope of criminalisation of behaviours connected with doping as well as the severity with which they are punished also differ and no wonder that these practices are not free from controversies and doubts. The questions asked include whether there are reasons that constitute grounds for criminalisation of such behaviours, whether the values which are infringed as a result are legal values justifying intervention of criminal law, or whether such practice constitutes the respect that is desired for the principle of subsidiarity of criminal law and criminal liability as *ultima ratio*. Others challenge the subsidiarity principle of criminal law as the form of a similar treatment under this law of the same or similar behaviours taking place in various spheres of human activity, both in the sense of their criminalisation and the severity with which they are penalised. Hence the problem of reacting to doping with the use of instruments that are available under criminal law for combating organised crime.

Keywords: doping in sport, criminal liability, principle of subsidiarity of criminal law and criminal liability as *ultima ratio*, principle of the cohesion of criminal law, organised doping activity in the context of organised crime.

²⁸ Dz.U. Nr 197, poz. 1661 ze zmianami.